

Veretes csodák

Ötvösművészet a kezdetektől napjainkig

Pompás kötetet adott a vizuális élményeket kedvelő olvasók kezébe a Scolar Kiadó, s a pompa ezúttal a szó szoros értelmében társítható a könyv tartalmához.

A fémmegmunkálásban az emberiség történetének kezdetétől összekapcsolódott a mindennapi eszközhasználat praktikumuma és az esztétikum utáni vágy: a díszítés már az első fémtárgyakon is megjelenik, hogy aztán csodás időbeli ívet alkot hasson az egyszerű motívumoktól a legbonyolultabb rokokó cirkalmakig. Már a kezdet kezdetén milyen pazar nyomokat hagyott maga után az emberi kéz! – ámulhat el a kötetet lapozgatva az olvasó az archaikus ornamentikán, amelyek stílusa, meghökkentő módon, a legmodernebb trendekkel ér össze az ékszer- vagy iparművészetben.

Az *Ötvösművészet* című album – saját címen jóval túlmutatva – nem csupán ötvösművészeti kalauz. Szerzője, *Ötvös Nagy Ferenc* a hazai zománcművésesség egyik legjelentősebb alkotója, szűk értelemben vett szakterületén kívül áttekinti azokat a művészettörténeti állomásokat a népvándorlás korától a 20. század ötvösművészetéig, amelyeket érintve a népek és fémek kapcsolatából lenyűgöző változatosságú egyházi és világi használati tárgyak születtek. Mint előszavában kifejti: a kötet sem tud választ adni arra a rejtélyes történeti kérdésre, miként lett az ember életének része a fémmegmunkálás? Hogyan fedezte fel és nevezte el a különféle fémeket és ötvözeteket, a bronzot, a rezet, az ónt, és hogyan találkozott az arannyal? Hogyan jött rá olvaszthatóságukra, és hogyan határozta meg az ötvözethez szükséges arányokat? S egyáltalán: milyen eszközöket használhatott ehhez, amikor az adott korban még a szükséges szerzőszámok „ősei” sem álltak rendelkezésére? A ránk maradt tárgyak az ötvösség e nagy titkának őrzői, s ez teszi különösen izgalmassá az első évszázadokat feltáró fejezeteket.

Ötvös Nagy Ferenc azonban nem elszigetelten kezelte a tárgyak történetét: megrajzolja pontos történeti háttérét az egyes népek vándorlásának, a korabeli

birodalmi, területi, majd országhatárok alakulásának, de a nyelvek és kultúrák forrásának, érintkezésének, családfájának is. Szubjektív valomáshoz kell itt kitérőt tenem: először vált összefüggéseiben világossá számomra a szétszabdalt szemléletű, részletekben elmerülő történelemkönyvekből soha össze nem álló látkép a népvándorlás koráról, a görög, etruszk, római és bizánci (és még tovább, akár a jelenkorig) kapcsolatok földrajzi alakulásáról és kölcsönhatásáról. Ötvös Nagy Ferenc lényegretörően vezet végig az európai és ázsiai helyszíneken, miközben mindig az okokra keresi a választ: mi indította el a nagy népvándorlást; miért kapta a kissé pejoratív árnyalatú román („Rómára hajazó”) stílus az elnevezését; miért a 12. században alakultak ki lassan a később az abszolút monarchiákhoz vezető erős központi hatalmak – és még sorolhatnánk. Kötete nyugodt szívvel ajánlható történelemkönyvnek is, de legalább segédkönyvnek a történelemtanuláshoz.

S a látvány maga a fémesen csillogó csoda... Végighaladva a fejezetek kronológiáján világossá válnak az egyes korok stílusjegyei, és az imént dicsért „összefüggés-szemléletnek” köszönhetően azok oksági háttere is. A magyarországi Egyeden talált római bronzkancsólelet és díszítése például a Pannóniában elterjedt egyiptomi Isis- és Osiris-tisztelet emlékei s az e korból származó, kézmosásra használt edények a testi-lelki megtisztulást kifejező rituálék fontosságáról adnak hírt.

A bájosan funkcióntalan barokk tárgyak a kor milliójében elhelyezve rögtön értelmet nyernek: „a vallási fanatizmus felszabadította a szenvedélyeket”, a tobzódo ornamentika a reneszánsz fegyelmezettséggel szemben magát az élet habzsolását jele-

nítette meg. Josephine császárné asztali készletét elnézve a kor barokk enteriőrjében a tekintet és az érzékek egy pillanatra sem nyugodhattak meg, annyi látni- és tapintanivaló bujaság kínálkozott akár egy terített asztalon is. Az egyházi kegytárgyak, a szentségtartók, úrasztali kelyhek, monstranciák és úrmutatók lenyűgöző szín- és motívumarádattal sokszorozták a felületükről visszaverődő fényességet a korabeli hívők elkápráztatására.

A modernebb művészetet kedvelőknek A technicista ötvösség című fejezet igazi vizuális csemege: csábítóan ötletes dizájnnal bukannak fel a századforduló teáskannái, asztali készletei vagy ékszerei – a modern olvasót rögtön hatalmába keríti a birtoklási vágy.

És meglelhetők a kötetben azok a híres „sztártárgyak” és történeteik is, mint a Fabergé-tojások, vagy a nagyszentmiklósi kancsó...

A kötet gazdagon illusztrált fejezeteit fotómelléletek egészítik ki, ahol az adott korból származó ötvösművészeti tárgyak bőséges válogatásával szolgál a szerző. A szintén illusztrált kötetvégi időrendi táblázat kiváló összefoglalója a fejezetekben részletesen taglalt fémmegmunkálási díszítési technikák és stílusok fejlődésének, a szómagyarázat pedig a szakmai eligazodáshoz segít.

S arról se feledkezzünk meg, hogy az egyszerre albumként, tankönyvként, szakkönyvként, művészettörténeti munkaként forgatható kötet nem utolsósorban maga is remek ajándéktárgy: felér egy ékszerrel.

Laik Eszter

KÖNYVRŐL

Ötvös Nagy Ferenc
ÖTVÖSMŰVÉSZET
A kezdetektől napjainkig
 Scolar Kiadó
 368 oldal, 7500 Ft

